

ler, Feigl, odrzucali możliwość posiłkowego stosowania prawa rzymskiego, a drudzy, jak Prossovsky i Zencker, bronili poglądu przeciwnego. Autor zauważa, że wahaniom nauki odpowiadały prawdopodobnie te same wahania w praktyce. Nie było więc jednolitego orzecznictwa, a jeśli można mówić o subsydiarnym charakterze *ius commune*, to znajdowało ono zastosowanie przede wszystkim w sądach wyższych instancji.

Wpływu Biblii na ustawodawstwa średniowiecznej Europy dotyczy krótka praca Korany'ego, *Zur Geschichte antiker Rechtsgrundsätze im mittelalterlichen Recht* (t. II, s. 357—366), w której autor przytacza liczne tego przykłady.

Rekonstrukcja CE 312 zajmuje się E. Levy, *Zum Kapitel 312 des Codex Euricianus* (t. II, s. 367—374), przeciwstawiając się uzupełnieniu tekstu na podstawie *lex Visigothorum* 5, 4, 20, jako że przemawiają przeciwko temu poważne względy merytoryczne.

Przedmiotem artykułu G. A. Petropoulosa, *Lettre de dotation inédite de l'île de Sifanto* (t. II, s. 375—387) jest interpretacja dokumentu, w którym niejaka Maria, wdowa po Piotrze Camarassis, ustanowiła posag na rzecz swej adoptowanej córki Marii. Z brzmienia dokumentu wynika, że w Grecji pobizantyjskiej dopuszczalne było dokonywanie adopcji przez kobiety bez żadnych ograniczeń. Dział ten kończy praca A. Vetulaniego, *Un manuscrit bolonais du chapitre cathedral de Cracovie* (t. II, s. 389—409) traktująca o rękopisie Ms 89 kapituły katedralnej krakowskiej. Autor podaje szczegółowy opis dokumentu, podkreślając jego znaczenie dla badań z zakresu literatury prawniczej wieków średnich. Na uwagę zasługuje wnikliwa charakterystyka części składowych dokumentu, w której autor wyciąga wnioski, że manuskrypt powstał w środowisku wykształconych prawników interesujących się zarówno prawem rzymskim, jak i kanonicznym.

Tak przedstawia się w krótkim ujęciu treść książki pamiątkowej ku czci prof. Rafała Taubenschlaga. Już przy najbardziej pobieżnym rzucie oka zwraca tutaj uwagę duża ilość artykułów i rozpraw, którymi uczeni z całego świata chcieli uczcić zasługi naukowe znakomitego historyka prawa. 86 prac zebranych w trzech tomach obejmuje zakres wiedzy tak obszerny i wszechstronny, jak obszerne i wszechstronne były zainteresowania zmarłego prof. Taubenschlaga.

WIESŁAW LITEWSKI (Kraków)

JANUSZ SONDEL (Kraków)

Jiří Kejř, *Bratislavský rukopis Dekretu Gratianova*, *Právnické Štúdie*, r. VIII (1960), s. 264—294.

Ogłoszone w wydawnictwie Słowackiej Akademii Nauk w Bratysławie studium J. Kejřa, dobrze znanego ze swych prac nad literaturą prawniczą w dobie husytyzmu, pozostaje w związku z powierzonym autorowi przez Czeskosłowacką Akademię Nauk zadaniem opracowania szczegółowego katalogu rękopisów Dekretu Gracjana, zachowanych w bibliotekach czeskosłowackich.

Już od dawna nauka europejska sięgała do łacińskich rękopisów zachowanych w Czechach (głównie w bibliotekach praskich i w bibliotece ołomunieckiej) i wykazała doniosłą wartość niektórych z nich dla dziejów nauki prawa w średniowieczu. Ówczesne metody pracy, w szczególności brak należycie przemyślanego planu badań naukowych i brak zrozumienia w dawnej nauce burżuazyjnej dla wartości badań zespołowych powodowało, że indywidualne wysiłki poszczególnych badaczy, rzadko kiedy kontynuowane przez ich następców, mogły być przynieść jedynie mierne wyniki. Dlatego z radością należy powitać inicjatywę Czesko-

słowackiej Akademii Nauk, a w szczególności jej Instytutu Nauk Prawnych, który planami swymi objął prace nad analizą pomników literatury prawniczej zachowanych w bibliotekach czeskosłowackich. Gwarantuje to wysoki poziom studiów na tym odcinku i wyczerpujące opracowanie bogatych zespołów bibliotecznych.

J. Kejř, na zlecenie Instytutu Nauk Prawnych, przygotował obszerną rozprawę o wszystkich dotąd odkrytych na obszarze Czechosłowacji 12 rękopisach Dekretu Gracjana i z wynikami ich analizy podzieli się wkrótce z współczesnymi dekretystami na łamach wydawanych przez boloński Instytut Nauk Prawnych Studia Gratiana. W omawianym obecnie studium zajął się szerzej analizą szczególnie wartościowego rękopisu dawnej biblioteki kapitulnej w Bratysławie Ms 14, zawierającego dzieło Gracjana wraz z wczesnymi glosami i później dopisanym aparatem Bartłomieja z Brescji, wzbogaconym uzupełnieniami zapewne już słowackiego pochodzenia.

Zważywszy, że J. Kejř dopiero od kilku lat zainteresował się bliżej dziełem Gracjana, każdemu musi zaimponować wszechstronne i dokładne opanowanie przezeń najnowszej literatury o tym podstawowym dziele prawniczym i umiejętność jej wyzyskanie. Wydobyty z zapomnienia dwunastowieczny rękopis Dekretu, sporządzony w północnych Włoszech, umiał trafnie umiejscowić w zespole kilku egzemplarzy tego dzieła, uznanych przez dzisiejszą naukę za szczególnie doniosłe dla badań nad rozwojem tekstu Gracjana.

W toku dotychczasowych poszukiwań, skrupulatnie prowadzonych we wszystkich bibliotekach świata, dotąd nie udało się odnaleźć dzieła Gracjana w tekście, który wyszedł z jego warsztatu. Ostatnio nauka wysunęła liczne argumenty, które przemawiają za tym, że wszystkie znane dotąd rękopisy Dekretu zawierają późniejszą redakcję, uzupełnioną przez szkołę (przez najstarszych dekretystów, jeszcze w okresie zanim Paucapalea zredagował swą summę). Udało się jedynie odnaleźć rękopis o mniejszej ilości uzupełnień, i to drugorzędnych, zwanych *paleami*. Właśnie Ms 14 biblioteki bratysławskiej J. Kejř trafnie zaliczył do tej niewielkiej grupy znanych w nauce rękopisów, w których ilość *palei* jest nieznaczna. Opisany szczegółowo i ze znawstwem rękopis słowacki wykazuje również charakterystyczne przemieszczenia w odrębie traktatu o pokucie (C. 33 q. 3), co do którego coraz bardziej upowszechnia się hipoteza pierwszy raz wysunięta przez J. de Ghellincka, iż został on później niemal mechanicznie wtłoczony do Dekretu.

Głównie te dwie cechy, wydobyte przez J. Kejřa, decydują o wysokiej wartości badawczej bratysławskiego rękopisu. Współczesna nauka dekretystyczna będzie wdzięczna autorowi za wszechstronną i gruntowną analizę, której wart jest bratysławski kodeks.

ADAM VETULANI (Kraków)

Statut Wielikiego Kniażestwa Litowskiego 1529 goda, pod red. akademika AN Litowskiej SSR K. I. Jabłonskisa, Akademiya Nauk Bieloruskiej SSR. Otdiel Prawowych Nauk, Minsk 1960, s. 253.

Zagadnienie statutów litewskich, ich genezy, źródeł, znaczenia oraz wzajemnego stosunku poszczególnych redakcji zajmują naukę polską, rosyjską, a także ukraińską i litewską już od czasów Czackiego¹. Spośród tych problemów wy-

¹ Omówienie stanu badań znajdzie czytelnik w artykułach S. Ehrenkreutza, *Z badań nad statutami litewskimi*, Ateneum Wileńskie, 1924, t. II, z. 5—6, s. 289 i nast., oraz N. Czubatego, *Literatur der Ukrainischen Rechts-*